

САВА ВЛАДИСЛАВИЋ – ЈЕДАН ОД ПРВИХ УТЕМЕЉИВАЧА РАТНЕ ВЕШТИНЕ

Спасоје Мучибабић*

Стеван Сикимић**

Универзитет одбране у Београду, ВМА

Ропство под Турцима наметнуло је српском народу у Херцеговини велике тешкоће, које су претиле истребљењем. Виталност херцеговачких Срба дошла је до изражаја на свим пољима у 17. и 18. веку. Поред храбрости изражене у борбама, херцеговачки Срби се одликују и коришћењем „суптилних“ метода из домена дипломатије и чине покушаје да интернационализују проблеме на простору западног Балкана као „источно питање“. Успостављају се чвршће везе са Русијом, што је давало резултате на терену. Немерљив је допринос најумнијих и најинтелигентнијих људи из тог периода, међу које спада Сава Владиславић. У раду је хронолошки приказан његов живот и резултати које је остварио.

Кључне речи: *Сава Владиславић, Херцеговина, источно питање, Царска Русија, Кина, Петар Велики.*

Увод

У 17, а посебно у 18. веку, у српском народу на Балкану буди се национална свест за ослобађање. Расте интерес за едукацијом, трговином и путовањем по европским, посебно православним земљама. Да би се што потпуније и реалније приказао допринос појединаца, група или држава у развоју ратне вештине потребан је динамички приступ.

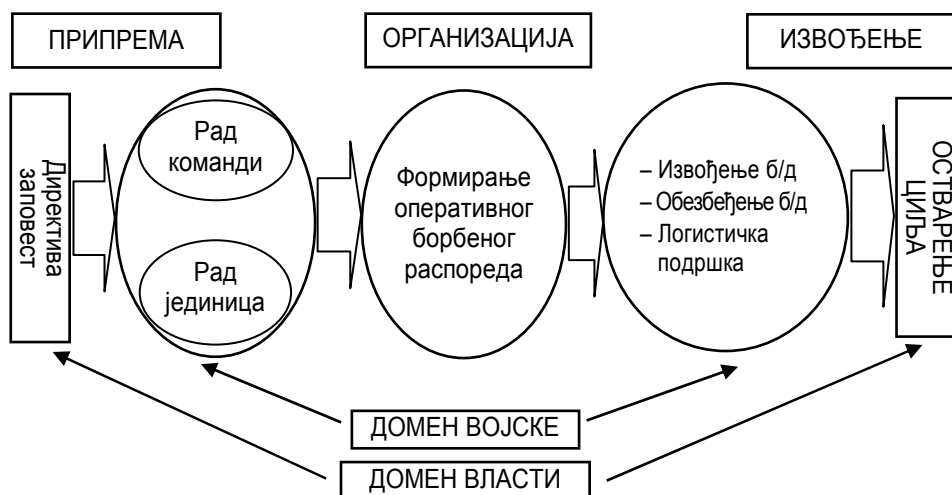
Ток реализације рата започиње постављањем националних циљева, а завршава се њиховим остварењем (сл. 1), за што је одговорна власт. Између те две активности одвијају се разни облици борбених дејстава (операције, бојеви и борбе), за што је одговорна Војска. За успешно вођење рата неопходно је јасно и прецизно дефинисати националне циљеве, на основу којих генерали и високи официри могу планирати, организовати и изводити све видове и облике борбених дејстава.

После јасно одређеног националног циља следи реализација – планирање, организовање и извођење ратних – борбених дејстава од масовних борби и бојева до

* Проф. др Спасоје Мучибабић је генерал у пензији.

** Пуковник др Стеван Сикимић ради у Сектору за лечење Војномедицинске академије.

синхронизованих операција оперативног и стратегијског значаја, којима се ломи нападна моћ противника, преузима иницијатива и, на крају, побеђује противник на бојном пољу. Паралелно са ратним дејствима, а понекад и теже, воде се дипломатске битке са савезницима да прихвате, подрже и на међународном плану верификују остварење националних циљева.

Слика 1 – Ток реализације рата

Животни пут Саве Владиславића и његов допринос развоју ратне вештине

У француским историјским изворима Гаскон Гаен, специјалиста за односе између Русије и Кине, у једној студији је, на основу Савине изјаве о свом предстојећем рођендану, забележене у руским изворима, навео да је рођен 26. јануара 1668. у селу Јасеник код Гацка.¹

Датум смрти је од раније познат: 10. јуна 1738, на имању Матокса, недалеко од Санкт Петербурга. Мада о пореклу лозе Владиславића нема много података, са сигурношћу се зна да су били угледна властелинска породица, као и то да су Турци – Ченгићи разорили њихову постојбину.

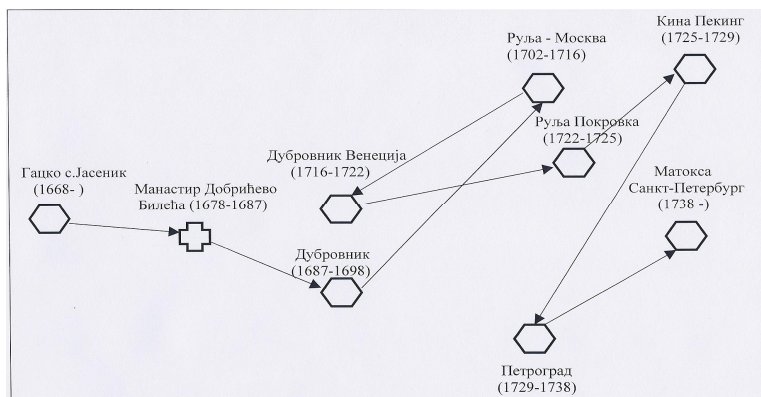
¹ Gaston Cohen: *Histoire des relations de la Russie avec la Chine sous Pierre le Grand*. Paris, 1911, s. 193. На овај рад скреће пажњу Душан Синдик.

Слика 2 – Положај села Јасеник код Гацка, родног места Саве Владиславића

Савин отац Лука био је угледан трговац који је право насељења у Дубровник добио после великог земљотреса 1667. године. Сава је у овом граду републици стицао образовање. Претпоставља се да се школовао и духовно формирао и у Млецима. У свом завештању он открива податак да је од оца Луке добио почетни капитал да би започео самостално бављење трговачким пословима у Цариграду. Касније је истакао да је оцу вратио целокупну позајмицу.

Податке о животу и делу Саве Владиславића изнео је српски књижевник Јован Дучић, чији животни пут је приказан на сл. 3, у књизи *Један Србин дипломата на двору Петра Великог и Катарине I*. Јован Дучић био је потомак Савиног брата Дуке.

Слика 3 – Животни пут Саве Владиславића

Сава Владиславић се школовао у манастиру Добрићево крај Требиња, да би образовање наставио у Дубровнику. Историјски подаци наводе да је живео у Дубровнику до 1687. године „дружећи се онде са најугледнијом властелом“. Боравећи у Дубровнику „могао је много да научи посматрајући опортунистичку и окретну политику дубровачког Сената, који увек успева да добије и онда када су многи јачи од њега губили“.

Забележено је да је од 1698. живео у Цариграду, где га је за дипломатску службу ангажовао руски посланик. У то време, поред матерњег српског, латинског, грчког и италијанског, научио је турски и руски језик. У Цариграду се упознао са турском политиком и приликама на султановом двору. Тада је свом презимену додао име Рагузински.

Огорчен на власти у Дубровнику које му нису дозволиле да изгради Православну цркву, он је 1725. (непосредни после смрти Петра I Великог) од руског Сената је званично тражио да га по овом надимку више не зову

Сава Владиславић доспео је у Руско Царство 1702. на препоруку посланика у Цариграду грофа Петра Толстоја, који га је препоручио канцелару Головкину, као човека „веома искусног и зналца многих тајних ствари“. Цару је представљен 1703. године, на препоруку грофа Апраксина, који је Саву Владиславића оценио као „зналца и свог преданог задатој речи“.

Цар Петар Велики је Саву Владиславића одмах ангажовао у дипломатској служби, па га већ 1704. године послао у дипломатску мисију на Порту. Одавде је цару донео спис Тајни опис Црног мора, од изузетног значаја за познавање прилика у овом региону, који је за Русе био потпуно непознат.

У знак признања за успешно обављену мисију цар Петар Велики је Сави доделио дворца на Покровки у Москви, високу плату и право на слободан извоз у иностранство, као и право да може да тргује у Азову и у Украјини, где је иначе често боравио.

Од 1705. до 1709. више пута је по налогу Руског двора боравио у Цариграду у време велике дипломатске кризе, која је била увод у ратни сукоб са Турском. За то време долазио је до изузетно важних података о приликама у овој земљи, због чега га је цар издашно награђивао.

У бици код Полтаве 1709. године, када је руска војска до ногу поразила Швеђане које је предводио краљ Карло XII, Владиславић је био шеф целокупне руске логистике.

Заслуге Саве Владиславића код Полтаве биле су врло значајне. Оне се више нису овде ограничавале на дипломатске интервенције, ни на стручна мишљења, него је Владиславић овом приликом вршио дужност која је била једна од најтежих: био је шеф интендатуре (снабдевања) целе оперативне руске војске. Када се узме да оваква дужност није ни данас лака, није тешко замислити ни шта је тек била у оно доба када су се транспорти вршили запрегама, и када није било квалитетних (шлосираних) путева (који су први пут саграђени тек у доба Катарине II). По свему се види дакле, да је Сава Владиславић сматран човеком изузетних организаторских способности, а касније и човеком велике моралне исправности. Када је године 1710., након победе, имао прилику да изложи опширан експозе о том свом гигантском послу и утрошеним сумама, цар Петар Велики је добро схватио и оценио Савине заслуге. После битке добио је од цара нове поседе у Украјини.

За заслуге које је чинио Руском двору, 1710. године постао је дипломатски саветник цара Петра Великог. Важио је за најбољег познаваоца прилика у Цариграду и на Балкану. Први је покренуо идеју зближавања Руса и Срба. Успоставио је везе са владарима Влашке, Молдавије, Црне Горе и са Дубровачком Републиком.

Сава Владиславић је имао значајну улогу и у рату који је вођен између Русије и Турске 1710. године. Када је отпочео рат, од руског цара је добио задатак да „обезбеди целу цивилну страну рата“. Сачинио је ратни план у десет тачака. У том смислу водио је преговоре са молдавским кнезом Димитријем Кантемиром. Владиславића је молдавски хроничар Лон Некулче окарактерисао као „бољара великог значаја, који зна више језика“. На двору кнеза Кантемира редиговао је уговор између влашког кнеза и руског цара о статусу Молдавије после рата.

Из периода када су вршене припреме за рат Русије против Турске, гроф Сава Владиславић је посредовао у организовању устанка црногорских и херцеговачких племена, који би био усаглашен са почетком руских операција у Молдавији.

Сматра се да је управо он био састављач *Петрове грамаде*, 3. марта 1711. године, коју је преко Михајла Милорадовића упутио у Црну Гору и Херцеговину.

Сава Владиславић у години 1710. заузима код цара Петра Великог изузетан политички положај: постаје дворски саветник за питања православног истока.² Он у то време не само да не зависи од Петра Андрејевића Толстоја, посланика у Цариграду, него га чак у иностраним питањима баца у засенак.³ Сава Владиславић, може се слободно тврдити, био је уопште у Русији први човек који је покренуо такозвано „источно питање“, које је затим два столећа било једно од најважнијих питања европске политике. И то доказује да је Владиславић неоспорно био један од најбољих познавалаца турске политике. Историчар др Фрањо Рачки каже да је Сава Владиславић, стојећи у служби руског цара, обратио пажњу на Јадранско море, указујући на корист коју би Русија имала када би код Црне Горе задобила у своју власт једну тврђаву.⁴ Владиславић је сасвим природно, у православном руском цару гледао јединог богом опредељеног будућег ослободиоца православног Истока, Балкана и његовог српства. Већ је 1698, Возницин, будући руски министар у Бечу и руски делегат на Карловачком конгресу, под Савиним утицајем, писао својој влади да треба да се инспирише идејом о зближењу Русије са Јужним Словенима, о којима се дотле врло мало знало. У свом писму он каже: „Када би смо дошли до Дунава, пришли би нам не само хиљаде наших људи, него и велике масе других народа, што нашег језика, а што наше вере, пошто нико више онамо не жели мира...“ Заиста, везе између Јужних Словена и Русије, макар што су постојале делимично већ и у XVI веку, нарочито са православним Србима,⁵ и поред свега тога није било у тим везама још ничег стварног.⁶ Тек постављењем Саве Владиславића за главног царевог саветника у источним питањима, и Петар Велики дошао је у директну везу са тим народима, и схватио да су они одиста једино од њега чекали своје ослобођење. Нарочито се Сави Владиславићу приписује заслуга да је цара довео у везу са владајућим кнезовима Молдавије и Влашке, затим и са владиком Данилом, кнезом Црне Горе, и најзад са Дубровачком Републиком.⁷

² Милешевски: *Русија и Турска пред Пруском битком*, СПб, 68.

³ Ибидем: 68.

⁴ Др Фрањо Рачки, оп. Цит, 78.

⁵ Модзалевский, Малороссийский Родословникъб, III, 513.

⁶ Часопис: *Древная и Новая Россия* (биографија П. А. Толстоја), 1875, бр. 3.

⁷ Кочубинский : *Сношения Россия*, 43.

Текст царевог писма доносимо у целости: „Благородним, превасходним, уваженим митриполитима, кнежевима, војводама, сердарима, харамбашама, капетанима, витезовима и свима добронамерним хришћанима православне вере грчке и римске, и осталим духовним и световним достојанственицима Србије, Славоније, Македоније, Босне, Херцеговина и Црне Горе, и Пивљанима, Дробњаџима, Гачанима, Требињцима, и Хрватима, и осталим христољубивим, који се налазе под тиранским јармом турског султана да живе и да се радују.

Пошто су Турци непријатељи хришћанске цркве, и душмани православног народа, већ многе државе и земље насилно задобили, и велики број цркава и манастира разорили, нису ипак потпуно задовољни што управљају грчком империјом и осталим земљама, неправедно заузетим. Напротив, под изговором узимања под заштиту сиромашних и убогих, они су затим, као вуци овце, разнели хришћанско стадо, силом преведећи те хришћане у своју безбожничку веру.

А данас, увиђајући да смо ми, Наше Царско Величанство, наклоњени хришћанском свету, и да смо досад, Божијом помоћу, имали успеха, као и да смо решени хришћане ослободити турског ропства, Турци закључише савез са јеретиком, краљем шведским, који је, божјом помоћу, наша војске недавно потукла, и један део његове државе узела, а други део баџила у бедно стање. Од истог тог краља узели смо све оне покрајине које су Швеђани у своје време били отели од нас, а одузели смо их са свим градовима на Балтичкој обали, и на тај начин своје оружје славом овенчали.

Неочекивано, Турци су нам недавно објавили рат, баџили нашег цариградског посланика у тамницу, све у намери да и остало Христово стадо подвргну својој власти. Стога ми, увиђајући неправде и гоњење хришћана који вапе Божју помоћ, одлучисмо да дигнемо своју војску. Али у том циљу апелујемо и на наше савезнике, да би смо још овог пролећа заратили у одбрану православних хришћана, и да их, ако дадне бог, ослободимо од турског јарма. Ми се надамо у храброст и искуство наше војске, јер сви хришћански војници треба да са презрењем гледају на опасности и тешкоће када се боре за православље, што ћемо свакако и урадити.

Као што су се у току историје, наши краљеви и деспоти и кнежеви везивали истим словенским језиком, међусобно се поштовали и оружјем једни друге помагали у борбама по Европи, против тирана и освајача, и ми ћемо том примеру својих предака следовати, ратујући убудуће за Веру и Отаџбину, за част и славу вашу, и за слободу вашу и потомства вашег. Ко год се од вас придружи овој борби, која значи борба за ослобођење хришћана, биће награђен од Свевишњег бога, а код нас ће уживати милост, и добити награду какву буде заслужио и пожелео.

Јер ми не тражимо никакве славе друге него да ослободимо хришћанство од титана безбожника, и да од безбожничког Мухамеда православље ослободимо и крст уздигнемо, као би, пошто ослободимо православне хришћане и њихово потомство, наследници Мухамедови били протерани у пустињу и степе арабљанске.

Ову повељу ће вам уручити наши посланици“.⁸

Како је рат са Турском за ослобођење хришћанских народа на истоку изгледао у то време неизбежан, делокруг Саве Владиславића постојао је све шири и значајнији. Године 1710. постаје руски финансијер, који ће у једном моменту спасити руске

⁸ Соловјеџев: Ист. Россія, XVI, II.

државне финансије. Као Србин, типични Херцеговац, за све време свог рада одликује се не само необичном енергијом и изузетним поштењем него и смелошћу својих планова и способношћу у разним струкама.

Године 1710. попис становништва у Русији показао је мањак, што је забринуло цара Петра, који је то сматрао последицом великих државних намета. Руски историчар Миљуков,⁹ из чијег дела узимамо овај интересантни податак, наводи да је ово питање одишта било испитано у смислу како је то цар схватао, и показало се да никакав нови порез више није могао бити наметнут. Цареви саветници су се много бавили овим предметом. Један од њих, Сава Владиславић, донео је почетком 1711. године и свој посебни предлог, под називом: „Како да се испуни државна благајна за потребе садашњег рата“. (То се догађало када је Турска већ била објавила рат, и већ био спремљен руски поход на Прут). Владиславић је сматрао да ако држава порезима одвише оптерети сељаци они ће напустити имања, па је неопходно да се благајна гарнира, али тако да се више ни једном копејком не оптерети сиротиња. Предложио је да се повиси приход монети тиме што би њена тежина била смањена 10% по комаду. Примена оваквог начина у историји није била нова, каже Миљуков, али се тада Сава Владиславић први сетио. Цар Петар је одмах прихватио Владиславићево мишљење и издао наредбу да се поступи по његовом предлогу. Како је иначе у години 1712. искварена сребрна монета није више давала довољно добитака, искована је овај пута бакрена монета, која је већ 1713. брзо поплавила пијаце и истерала из употребе сребрну монету. Пређашњи државни приход од 156.000 рубаља знатно је повисила бакрена монета у периоду од 1712. до 1717. године.

Али, то није био цео финансијски план Саве Владиславића, каже даље руски историчар. Он је још предложио да се повисе државни приходи од соли, и то једним врло упрошћеним начином, наиме да се за цело време рата лиферанти соли морају одрећи сваке личне добити. Сенат је покушао да примени ову мисао, и наредио да се задржи по 2 им по копејка на сваку оку соли. Међутим, главни лиферант Строганов, а затим и његови другови, отказују испоруку соли по таквим неповољним условима, због чега је 1714. године десетина великих соларница обуставила сваки промет. После овог Владиславић предлаже да се у Русији укину неки други монополи (од којих је велики број сам створио, каже Миљуков), и да се дозволи слободна продаја робе без икаквих других обавеза осим плаћања такса. Цар Петар нареди да се проучи и овај предлог Саве Владиславића и, у случају да не буде препреке, да се по њему одмах и поступи. Историчар Миљуков тврди да је за решавање, питања државних финансија, цар Петар Велики дао Сави Владиславићу титулу Дворског саветника.¹⁰

Историчар Миљуков каже, такође, да је ова Владиславићева метода примењена и на војни буџет, затим на буџет јавних прихода, као и на дипломатски и дворски буџет. Сви буџети били су обухваћени овом Владиславићевом комбинацијом са приходима од државне ковнице и продаје соли. Чак још велики број и других државних расхода били су покривани из ових додатака. Скуп свих државних прихода у Русији раније је износио 6.000.000 рубаља, а на овај начин се 1725. подигао (смрт царева) на 8.500.000 рубаља. То је значило да је равнотежа државног буџета била коначно спашена.¹¹

⁹ Миљуков: Государственное Хозяйство Россій связи съ реформой Петра Великаго (Журнал Мин. Просвщеній, 1891, стр. 415. Milioukov: *Historie de Russie*, Paris, 1935, 364–365).

¹⁰ Milioukov: *Hisrore de Russie*, 365.

¹¹ Milioukov: *op. cit.* 365.

Сава Владиславић је, осим поменутог финансијског плана о државном руском буџету, начинио још један занимљив потез у време рата са Турском. Наиме, међу хартијама кабинета цара Петра Великог налази се један пројекат Савиног ратног плана (иако није потписан сматра се да је несумњиво његов), у којем се спомиње и курир Петар Сербенин, Србин, кога је Сава често слао у Цариград, а којег у овом нацрту за ратни план такође препоручује као курира за Венецију и Српско приморје. Тај нацрт ратног плана Саве Владиславића гласи:

„Дајем овде своје мишљење.

1. Нека бог вишњи покаже добар знак нашем рату хришћанском, а нека се нареди почну оружати против Турака. Треба да се споразумемо са нашим таквим помоћницима, и да почнемо наступати против непријатеља, како би се нашим савезници и пријатељи, чујући за наше наступање, још јаче наоружали.

Први наш напад треба упутити на Кубан, полазећи од Азова са донским козацима и Калмуцима, како би и силе андолске на ту страну преузеле напад, а тиме и саме учиниле диверзију.

2. Показати се близу Крима са неколико одреда черкеских козака, и осталим, а у Крим не улазити, него тако оставити онамошње Татаре да сотану и даље мирно у својим логорима.

3. Наступати са војском на Мулентију (Влашку) на границу са обе стране Дњестра, и кренути ка Јашу, а онде Влахе окупљати под наше заставе до долазка наших главних војски.

4. Подићи у Кијеву и Смоленску магацине, како би могли већ на пролеће сву храну пребацити у Оцаков.

5. Исећи шуму над Дњестром и у Могилеву, и правити сплавове, који би били готови до пролећа, да плове ка Сароку и Бендеру по Дњестру.

6. Куриром који носи писма за Цариград, писати онамо Папином намеснику, да би он писао у Албанију и Маћедонију хришћанима, владикама грчког и руског закона, позивајући их да се наоружају, пошто је сад дошло време њиховог избеаљења од поданства турског и пружајући им наде превеликим војним силама Царског Величанства. И да се пошаљу к њима познати писмени људи, наиме Матија Исаиловић који се код њих налази, а има брата арцибискупа све Албаније, и по њему послати господарева писма онамошњим народима.

7. Писати писмо дубровачком Сенату, а тако исто и српским кнежевима и другим њиховима владарима, обећавајући им за неко време велике привилегије-

8. Послати Ђакона суздалског Петра Сербеника, преко Беча и Фијуме до Дубровника и до осталих онамошњих племена, опет са писмима, исти Сербенин је човек отресит, онамо рођен и познаје све онамошње главне људе.

9. У Венецију послати човека племенитог који би могао сазнати онамошње намере, и нама о томе јавити шифром.

10. Српског курира, који је послан од стране онамошњег Митрополита, вратити натраг, да саопшти њиховим главарима, да и они са осталим дигну народ на оружје, и да у слози с њима и наоружавши се пођу на невернике“¹².

¹² Хартије кабинета Петра Великог (део II, књига 14, листови 201–203).

Већи део овог ратног плана против Турске израдио је сам Сава Владиславић.

Занимљиво је напоменути да су готово половину руске војске у по њу неуспешном Прутском походу 1711. године чинили људи из наших крајева. Мир је склопан и уз помоћ Савину, који је био бивши турски поданик, а чију су главу Турци већ били уценили.

Владиславић је од цара Петра Великог добио поседе у Украјини „у Стародубском пуку у селу Топаљ, у Черниговском у селу Вишенка и у Прилуцком у селу Размишевка“.

Рагузински је време од 1716. до 1722. године, што због државних што због приватних обавеза, провео у Венецији и Дубровнику. Док је боравио у Дубровнику није успео да добије дозволу да подигне православну цркву, па је са мајком и неким члановима своје породице прешао у Херцеговну, где је 1718. године у Топли подигао цркву, да се у Дубровник више никада не врати.

Док је боравио у Паризу Петар Велики позвао је Саву Владиславића. У Паризу је, после састанка са теолозима са Сорбоне, Сава од цара добио налог да оде у Рим и да са папом Климентом XI преговара о измирењу Русије и Свете Столице. У том контексту требало је да припреми закључење конкордата о уређењу положаја католичке цркве у Русији.

Преговори су вођени 1720. године. У тренутку када је сачињен нацрт споразума о конкордату, почетком 1721. године, папа Климент XI је напрасно умро, па је закључење овог споразума одгођено. У време боравка у Италији успоставио је више трговинских споразума између Русије и италијанских земаља.

Велику почит Владиславић је доживео 1725. године када га је царица Катарина I именовала за амбасадора у Кини, са задатком да са кинеским царем, уз овлашћење Руског двора разреши питање граница два царства.

Септембра 1725. године гроф Владиславић кренуо је у Кину, да би после пола године доспео до Иркутска. Одатле је, од априла до августа 1726. године, на граници дугој шест хиљада километара, организовао топографска истраживања. Установио је да су постојеће карте биле неупотребљиве и да је потребно да се израде потпуно нове.

Крајем августа 1726. године са великом свитом кренуо је према Пекингу, где га је примио кинески цар. У преговорима се Сава показао као „оштроумни и непопустљиви преговарач, као дипломата увек спреман да успостави тајне везе и реши ситуацију у своју корист“.

Кинески цар прихватио је Владиславићев предлог да се преговори воде на граници. Одржавани су у пустој стеци, на сибирској зими, а потрајали су неколико месеци. Пошто су усаглашени сви ставови, априла 1728. године потписан је уговор који су Руси називали Буринским, према реци крај које се налазио преговарачки штаб. Овај уговор је обезбедио мир на руско-кинеској граници за наредна два века.

Током две године, колико је читав посао трајао, сачињена је прецизна географска карта пограничних подручја, али и Сибира. По налогу Руског царског двора, Владиславић је у тим крајевима подигао неколико градова, утврђења и пограничних станица. На празник Свете Тројице основао је град Тројицко-Савски и подигао цркву, посвећену Светом Сави Српском. Владиславић је дао опис свога путовања у Кину, посебно наглашавајући да „с Кином не би требало улазити у рат, ако за то не постоје крупни разлози“.

За заслуге у Кини Владиславић је одликован орденом Александра Невског и добио је звање тајног саветника, три велика имања у Украјини и дворец у Петрограду.

Убрзо се повукао из јавног живота. Пошто је за неколико година изгубио сина и три ћерке запао је у здравствену кризу са психичким проблемима, да би убрзо умро. Сахрањен је у Благовештенској цркви Александра Невског у Петрограду (сл. 4), где су сахрањени и чланови царске породице.

Слика 4 – Благовештенска црква у којој је сахрањен Сава Владиславић

Сава Владиславић остао је познат и по томе што је са италијанског превео *Краљевство Словена*, Дубровчанина Мавра Орбинија. Сматра се да се он на овај корак одлучио у намери да цара Петра Великог и руску јавност заинтересује за „српско питање“.

Тестаментом је свог наследника Мојсеја обавезао да пошаље два сандука црквених књига у манастире Савина и Житомислић, док је цркви у Топли наменио сребрно кандило и крст „за вечни спомен својој души“.

Владиславићи, као наследници славног Саве Владиславића, живели су и имали поседе у разним деловима Руског царства. Поред докумената, о њиховом присуству говоре и називи насеља, у којима су имали поседе, остављајући им своје име, највише у Украјини.

Јован Дучић у предговору своје монографије даје Савин карактеролошки портрет: „Сава Владиславић је био типичан израст родног краја: оличење Србина из Херцеговине, духовног колико и душевног, гипког колико и поносног, опрезног колико и неустрашивог, што представља карактер Херцеговца у познатој равнотежи између његових позитивних и негативних особина, и са његовим, скоро јелинским, осећањем мере. Србин Херцеговац, значи Медитеранац више него Балканац, човек маште колико и реалист, и човек сна колико и позитивни стваралац, Владиславић је створио себи, на изласку из нашег чемерног XVII века, велико име дипломате у једном великом

словенском народу, и огромне заслуге у једном великом словенском добу. Он је и први поставио српски проблем у Русији као главни проблем Балкана“.¹³

Поред наведеног потребно је нагласити да је Сава Владиславић био велики рационални патриота, врло образован, полиглота (течно говорио неколико језика), изузетан познавалац стања на Балкану, са ванредним осећајем за предвиђање догађаја, врло вешт оперативац и обавештајац, како за конспиративни (оперативни) рад, тако и за преговарање. Поред тога, био је изузетан познавалац логистике и нарасе талентовани менаџер у више области, а посебно у домену финансија

Анализирајући дело Саве Владиславића закључено је да се он може сврстати међу прве операционе истраживаче у ратној вештини. Користећи, пре свега, методе хеуристике, а понекад и математике, он је успешно предвиђао догађаје у будућности и на основу тога предлагао или сам доносио квалитетне одлуке од стратегијског значаја. Полазећи од ове чињенице група аутора, познатих операционих истраживача, написала је рад који је Индијско друштво за историју математике уврстило у програм предавања по позиву на Симпозијуму у Алмори, 16–19. маја, 2011. (*International colloquium on History of mathematical sciences and symposium on nonlinear analysis – May 16–19, 2011., Organized by Indian Society for History of Mathematics, Kumaun University Nainital, Almora, Uttarakhand, India*). Рад је презентираан под називом – „*Serbs – The First Period of Operational Research in the Army*” (Први период операционих истраживања у Српској војсци), а предавање по позиву одржао је др Спасоје Мучибабић.

Може се закључити да је Сава Владиславић дао огроман допринос решавању важних историјских догађаја, посебно на простору Русије. Због тога је неопходно организовано и тимски детаљно истражити његово дело и резултате користити у пракси у свим областима, а посебно у едукацији младих на цивилним и војним факултетима и научним установама.

Литература

1. Cohen, G.: *Histoire des relations de la Russie avec la Chine sous Pierre le Grand. Paris*, 1911, s. 193.
2. Милуковъ: Государственное Хозяйство Россій связи съ реформой Петра Великаго, *Журнал Мин. Просвщеній*, 1891.
3. Milioukov: *Historie de Russie*, Paris, 1935.
4. *Хартије кабинета Петра Великог*, део II, књига 14.
5. Дучић, Ј.: *Гроф Сава Владиславић*, Београд, 2007.

¹³ Јован Дучић: *Гроф Сава Владиславић*, Београд, 2007, стр. 8.